

1. VELIKA NOČ DANES

Danes je velika noč (Vuzem) najpomembnejši krščanski praznik. Takrat kristjani praznujejo Jezusovo vstajenje od mrtvih. Za kristjane je to praznik veselja in upanja, saj je Jezus s svojim vstajenjem premagal duhovno in telesno smrt in prinesel upanje za vstajenje po smrti.

Kdaj se praznuje velika noč

Velika noč je datumsko premakljiv praznik. Na prvem ekumenskem koncilu v Nikeji so določili, da se velika noč praznuje na prvo nedeljo po prvi pomladni polni luni. V odvisnosti od datuma velike noči so tudi datumi nekaterih drugih cerkveni praznikov in tudi pust. Tako lahko velika noč pade na kateri koli datum med 22. marcem in 25. aprilom. V letu 2020 velika noč pade na nedeljo, 12. aprila. Velika noč je datumsko premakljiv praznik.

Pravoslavne cerkve uporabljajo za izračun polne lune formulo, ki temelji na Metonovem ciklusu, tako izračunana polna luna odstopa od astronomske polne lune za več dni. Posledično je velika noč v pravoslavju pogosto več kot teden dni pozneje kot v Rimskokatoliški cerkvi, zelo pogosto pa tudi sovpadata na isti dan. Leta 1923 so Pravoslavne cerkve sklenile, da bodo začele uporabljati prenovljen koledar (glej Milankovičev koledar) in novo formulo za izračun velike noči. Nekateri so začele uporabljati novi koledar, novo formulo je pa začela uporabljati le finska pravoslavna cerkev.

2. NEKAJ POSEBNOSTI VELIKE NOČI NA SLOVENSKEM

CVETNONEDELJSKE BUTARE

Cvetna nedelja je uvod v velikonočni teden in na ta dan je v Sloveniji navada, da se k blagoslovu v cerkev prinese sveže zelenje in rastlinje, povezano v butare, in oljčne vejice. Lično izdelane butarice odražajo ljudsko ustvarjalnost in se tako po izgledu kot poimenovanju razlikujejo po posameznih pokrajinah. Na ljubljanski tržnici najdete ljubljanske butare iz raznobarnega oblanja ter svežega pomladnega zelenja in zimzelenih rastlin, nanje pa boste pogosto naleteli tudi drugod po Sloveniji. Nekaj posebnega so ljubenske potice, figuralne butare, ustvarjene z obilico človeške domišljije, ki poleg krščanskih motivov ponazarjajo kmečka orodja in opravila.

Cvetnonedeljske butarice v krajih Zgornjesavske doline imenujejo prajklji. Posebno mesto zavzemajo rateški prajklji, na katerih vejicah zimzelenega rastlinja so obešene tudi preste.

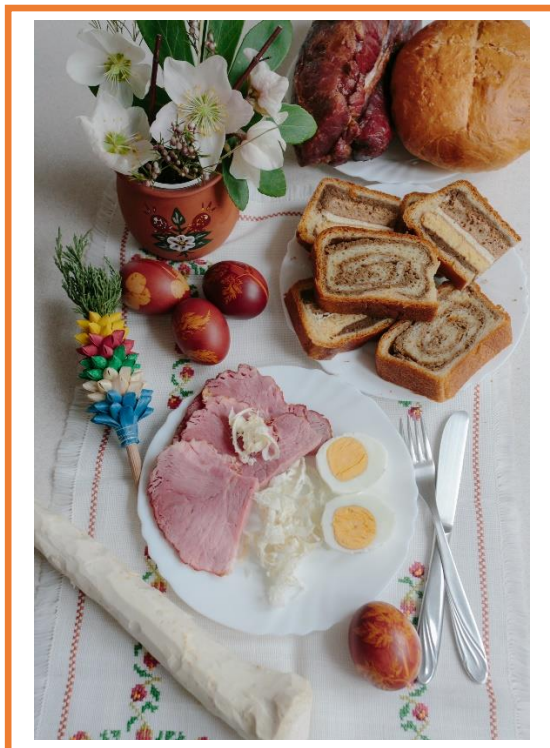

Butarice

VELIKONOČNE DOBROTE

Z veliko nočjo se končuje postno obdobje, ki traja od pepelnične srede. V tem času velja, da na mizi ni mesa, ampak jedi, kot so npr. zelje, repa, fižol, nezabeljeni žganci. Značilna postna jed je aleluja, jed iz posušenih in rahlo dimljenih repnih olupkov.

Na veliko noč pa praznično pogrnjeno mizo zasedejo tradicionalne velikonočne dobrote, ki jih naprej nesejo k velikonočnemu blagoslovu - to so hren, šunka, pirhi (obarvana jajca) in potica. Na mizi se znajdejo tudi kruh in pogače. Na Goriškem okusite sladek kruh v obliki ptičkov, gnezd, menihov z jajcem, v Beli krajini pripravljajo poseben nadev oz. fuline in kostelski želodec, na Kozjanskem vam bodo postregli s kruhovo potico.

Velikonočne dobrote

VELIKONOČNA JAJCA - UMETNOST V MALEM

Na praznični mizi posebno mesto zavzemajo pirhi oz. obarvana jajca, ki so svojevrsten način ljudskega umetniškega izražanja. Med najbolj prepoznavnimi velikonočnimi jajci so belokranjske pisanice. Medtem ko pisanice izdelujejo tako, da s posebnim pisalom nanašajo vosek in oblikujejo ornamente, prekmurske remenke oz. remenice ustvarjajo s tehniko praskanja, vrhniške pirhe pa, ustvarjajo z tisoči drobnih luknjic v jajčni lupini, ki dajejo videz pravih čipkastih umetnin. Pirhi so tudi del velikonočnih iger in tekmovanj, kot so sekanje pirhov, turčenje ali valičenje (kotaljenje) pirhov.

Belokranjske pisanice

Prekmurske remenke

Vrhniški pirh

3. IZVOR VELIKE NOČI

Praznovanje velike noči je starejše od krščanstva. Če pobrsKate po zgodovini tega praznika, boste ugotovili, da gre v resnici za tradicijo, ki temelji na starodavnih obredih. Velika noč ima torej globoke predkrščanske korenine, sega v obdobje spomladanskega enakonočja, začetka pomladi, ko so stara ljudstva praznovala začetek novega leta, novega cikla in življenja.

Nekrščanski izvor praznika je v nekaterih germanskih jezikih razviden že iz samega imena za ta praznik (angleško: Easter, nemško: Ostern). Encyclopedia Britannica pravi: »Izvor angleškega imena Easter ni jasen; anglosaški duhovnik Beda Častitljivi iz 8. stoletja ga je izpeljeval iz imena anglosaške boginje pomladi Eostre.« Drugi to ime povezujejo z Astarto, feničansko boginjo plodnosti, ki je imela babilonsko dvojnico Ištar. Angleško ime za veliko noč, ki je največji krščanski praznik, je Easter, kar ustreza izgovorjavi imena boginje Ishtar, ki so jo častile mnoge predkrščanske civilizacije (Babilonci, Sumerci, Akadijci, Semiti, Aramejci ...).

4. ZAČETEK KRŠČANSTVA

JOSHUA IZ NAZARETA

ZGODBA O JOSHUI IZ NAZARETA, KI SO GA GRKI IMENOVALI JEZUS

Jeseni leta 815 po ustanovitvi Rima (torej leta 62 n. št.) je rimski zdravnik Aesculapius Cultellus⁵ pisal svojemu nečaku v sirski armadi tole pismo:

Dragi nečak!

Pred nekaj dnevi so me poklicali k nekemu bolniku z imenom Pavel. Bil je rimski državlján judovskega rodu, izobražen in prijetnega vedenja. Povedali so mi, da je v Rimu zaradi obtožbe, ki jo je vložilo proti njemu eno naših provincialnih sodišč v Cezareji ali nekje drugje na vzhodu. Opisovali so mi ga kot »divjega in nasilnega« človeka, ki je javno govoril proti rimskemu ljudstvu in zakonu. Meni se je zdel zelo pameten in pošten človek.

Neki moj prijatelj, ki je bil v vojski v Mali Aziji, mi je povedal, da je slišal zanj v Efezu, kjer je pridigal o nenavadnem novem bogu. Vprašal sem bolnika, če je to res in če je res nagovarjal ljudi, naj se upro oblasti našega ljubljenešega cesarja. Pavel mi je odgovoril, da kraljestvo, o katerem je govoril, ni od tega sveta. Izrekel je še več nenavadnih besed, ki jih nisem razumel, ki pa bi jih bilo najbrž treba pripisati njegovim vročici.

Napravil je name velik vtis s svojo osebnostjo in žal mi je bilo, ko sem izvedel, da so ga pred nekaj dnevi ubili na Ostij-

ski cesti. Zato ti pišem to pismo. Ko boš prihodnjič obiskal Jeruzalem, te prosim, da skušaš kaj izvedeti o nenavadnem judovskem preroku, ki naj bi bil njegov učitelj. Naši sužnji so zelo razburjeni zaradi tega tako imenovanega Mesije. Nekatere med njimi, ki so javno govorili o novem kraljestvu (kar pač to pomeni), so zato križali. Rad bi vedel resnico o teh govoricah.

Pozdrav ti pošilja

Tvoj vdani stric
Aesculapius Cultellus

Nečak Gladius Ensa, kapetan sedme galske pehotne legije, mu je čez šest tednov odgovoril tole:

Dragi stric!

Prejel sem tvoje pismo in izpolnil, kar si mi naročil.

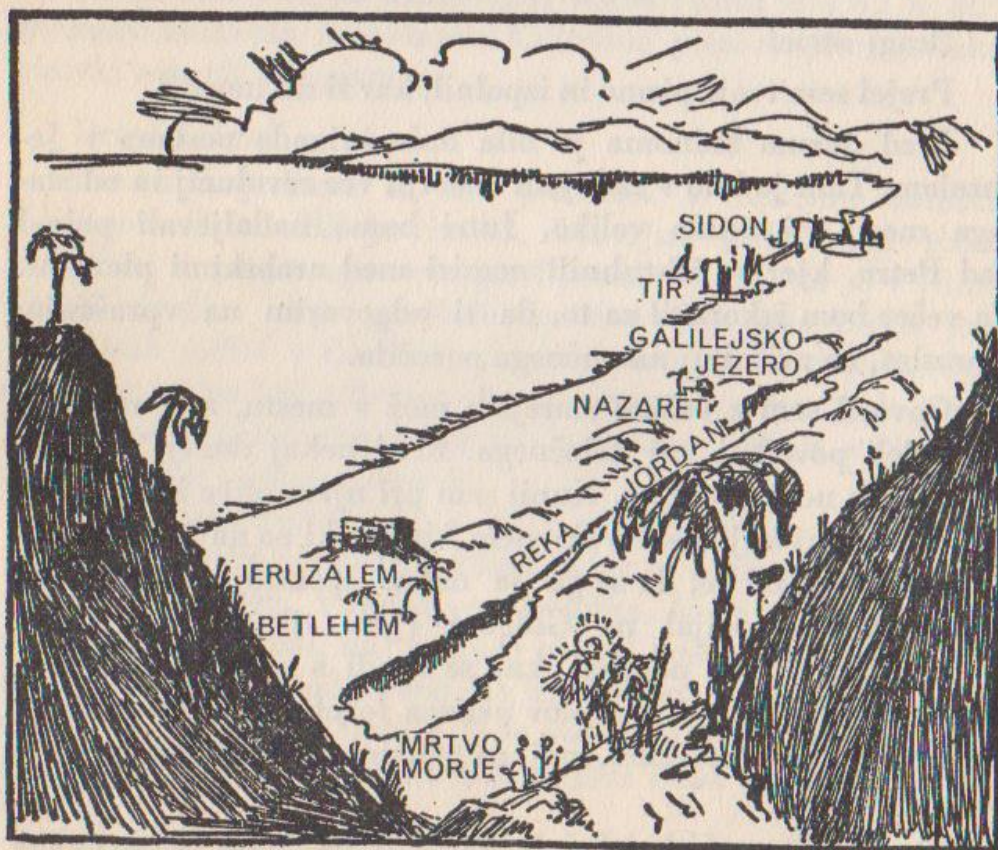
Pred dvema tednoma je bila naša brigada poslana v Jeruzalem. Tam je bilo v zadnjem stoletju več revolucij in od starega mesta ni ostalo veliko. Jutri bomo nadaljevali pohod nad Petro, kjer so izbruhnili nemiri med arabskimi plemeni. Ta večer bom izkoristil za to, da ti odgovorim na vprašanje, a prosim, ne pričakuj natančnega poročila.

Govoril sem z večino starejših mož v mestu, a le redki so mi vedeli povedati kaj določnega. Pred nekaj dnevi je prišel v taborišče neki krošnjar. Kupil sem pri njem olive in ga vprašal, če je kdaj kaj slišal o slavnem Mesiji, ki so ga še zelo mladega ubili. Rekel je, da se ga še dobro spominja, ker ga je oče kot otroka peljal na Golgoto (grič tik nad mestom) k usmrtitvi in mu pokazal, kaj se zgodi s sovražniki judovskih zakonov. Dal mi je naslov nekega Jožefa, ki je bil Mesijev osebni prijatelj, in rekel, naj ga poiščem, če hočem izvedeti kaj več.

To jutro sem obiskal Jožefa. To je že star mož. Bil je nekoč ribič na nekem sladkovodnem jezeru. Spomin ima zelo dober

in tako sem končno dobil kolikor toliko natančno poročilo o dogodku tistih nemirnih dni, preden sem se rodil.

Na prestolu je bil naš veliki in slavni cesar Tiberij, guverner Judeje in Samarije pa je bil neki oficir Poncij Pilat. O Pilatu je vedel Jožef le malo. Videti je, da je bil še precej pošten uradnik, na dobrem glasu kot prokurator province. Leta 783 ali 784 (Jožef je pozabil, kdaj) so poklicali Pilata v Jeruzalem zaradi nekih nemirov. Mlad mož, sin nazareškega tesarja, baje pripravlja revolucijo proti rimski oblasti. Naši obveščevalci, ki so navadno dobro poučeni, o tem začuda niso ničesar slišali. Ko so preiskali zadevo, so sporočili, da je tesar

SVETA DEŽELA

dober državljan in da ni nobenega razloga za postopek proti njemu. Starokopitni judovski verski voditelji pa so bili zelo vznemirjeni, kot je rekel Jožef. Ni jim bila vseč njegova priljubljenost pri revnih hebrejskih množicah. »Nazarenec« je javno govoril (tako so povedali Pilatu), da je lahko Grk, Rimljan ali Filistejec, ki skuša živeti pošteno in častivredno, enako dober kot Jud, ki vse dni prebira stare Mojzesove zakone. Na Pilata ta ovadba ni naredila nobenega vtisa, a ko so množice pred templjem grozile, da bodo kamenjale Jezusa in pobile njegove pristaše, je sklenil, da ga da zapreti in mu tako reši življenje.

Zdi se, da ni mogel razumeti prave narave nemirov. Če je vprašal judovske svečenike, kaj imajo proti njemu, so vpili »krivoverec« in »izdajalec« in se silno razburjali. Končno je Pilat poslal po Joshuo (to je Nazarenčevo ime, a Grki v teh krajih ga vedno imenujejo Jezus), da bi se osebno pogovoril z njim. Govorila sta več ur. Spraševal ga je o »nevarnih naukih«, ki naj bi jih širil po obali Galilejskega jezera. Jezus pa je odgovoril, da se nikoli ni spuščal v politiko. Ni se zanimal za človeška telesa, ampak za duše. Hotel je, da bi ljudje ravnali s sosedi kot z brati in ljubili enega samega boga, očeta vseh živih bitij.

Videti je, da Pilat, ki je dobro poznal nauke stoikov in drugih grških filozofov, ni odkril ničesar uporniškega v Jezusovem govorjenju. Kot mi je povedal Jožef, je še enkrat skušal rešiti ljubeznivemu preroku življenje. Odlagal je sodbo. Medtem pa so judovski svečeniki naščuvali ljudstvo, da je besnelo od jeze. V Jeruzalemu je bilo pred tem že veliko uporov, v bližnji okolici pa je bilo le malo rimskih vojakov. Rimskim oblastem v Cezareji so pošiljali poročila, da je postal Pilat »žrtev Nazarenčevih nauk«. Po mestu so krožile prošnje, da naj odpokličejo Pilata, češ da je cesarjev sovražnik. Ti sam veš, da imajo naši guvernerji stroga navodila, da se morajo izo-

gibati odkritih sporov s tujimi podložniki. Da bi rešil deželo pred državljansko vojno, je Pilat končno žrtvoval svojega jetnika Joshuo. Ta se je obnašal zelo dostojanstveno in odpustil vsem svojim sovražnikom. Križali so ga med kričanjem in krotanjem jeruzalemske drhali.

Tole mi je povedal Jožef, medtem pa so mu tekle solze po nagubanih licih. Dal sem mu zlatnik, pa ga ni maral. Rekel mi je, naj ga dam revnejšemu od njega. Vprašal sem ga tudi o tvojem prijatelju Pavlu. Nekoliko ga je poznal. Zdi se, da je bil to izdelovalec šotorov, ki je opustil svoj poklic in začel pridigati o dobrem, vse odpuščajočem bogu, tako drugačnem od Jehove, o katerem nam vedno govore judovski svečeniki. Pavel je pozneje veliko potoval po Mali Aziji in Grčiji. Pripovedoval je sužnjem, da so tudi oni otroci istega dobrega očeta in da bodo po smrti srečni tako revni kakor tudi bogati, če so skušali živeti pošteno in če so pomagali ubogim in nesrečnim.

Upam, da sem zadovoljivo odgovoril na tvoje vprašanje. Vsa zgodba se mi zdi zelo nedolžna, kolikor se tiče državne varnosti. Sicer pa mi Rimljani nikoli nismo mogli razumeti ljudi v tej provinci. Žal mi je, da so ubili tvojega prijatelja Pavla. Želim si, da bi bil spet doma.

Tvoj pokorni nečak
Gladius Ensa

5. NALOGA. POIŠČI TRI SIMBOLE VELIKE NOČI IN NAPIŠI NJIHOV POMEN.

Vir korespondence: Zgodovina človeštva, avtor Hendrik Willem van Loon